

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Факультет економіки та управління
Кафедра маркетингу, менеджменту та торговельного підприємництва

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності

повна назва навчальної дисципліни

для підготовки студентів освітнього ступеня	<u>бакалавр</u> молодший бакалавр, бакалавр чи магістр	року набору	<u>2018</u>
галузі знань	<u>07 Управління та адміністрування</u> шифр і назва галузі знань		
спеціальності	<u>076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність</u> шифр і найменування спеціальності		
освітня програма / спеціалізація	<u>Митна справа / Митна справа</u> назва освітньої програми / спеціалізації		
статус дисципліни	<u>обов'язкова</u> обов'язкова чи вибіркова		

Харків, 2019 рік

Розробник:

Янушкевич Дмитро Анатолійович,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту
та торговельного підприємництва, кандидат
технічних наук, старший науковий
співробітник

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю, науковий
ступінь, вчене звання повністю

02.09.2019 р.

підпис

Д. А. Янушкевич

ініціали та прізвище

Керівник (гарант) освітньої
програми

Афанасьєва Віта Анатоліївна,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту
та торговельного підприємництва, кандидат
технічних наук, доцент

прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада повністю, науковий
ступінь, вчене звання повністю

02.09.2019 р.

підпис

В. А. Афанасьєва

ініціали та прізвище

Програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри
маркетингу, менеджменту та торговельного підприємництва

назва кафедри

протокол від 02.09.2019 р. № 1.

Зав. кафедри

підпис

Н. В. Попова

ініціали та прізвище

Програму розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії інституту,
протокол від 02.09.2019 р. № 1.

Голова методичної комісії

підпис

Л. І. Літвін

ініціали та прізвище

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Митна справа» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціалізації «Митна справа».

Метою викладання навчальної дисципліни «Товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності» є підготовка бакалаврів до професійної діяльності, формування у студентів системних знань та навичок у сфері зовнішньоекономічної діяльності, засвоєння методологічних підходів щодо розв'язання задач класифікації і кодування товарів при їх переміщенні через митний кордон України згідно з Гармонізованою системою опису та кодування товарів (ГС), класифікаційною номенклатурою ЄС (КН ЄС) та Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є товарна номенклатура зовнішньоекономічної діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки вивчення навчальної дисципліни ґрунтуються на знаннях, отриманих після вивчення навчальних дисциплін «Торговельне підприємництво», «Правознавство», «Економічна інформатика», «Митна справа» та є основою для подальшого засвоєння професійних навчальних дисциплін, таких як «Товарознавство», «Технічні засоби митного контролю», «Митно-посередницькі послуги», «Електронна митниця» та написання курсових робіт.

Мова викладання – українська.

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна забезпечує набуття студентами:

загальних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність працювати автономно та в команді.

фахових компетентностей:

ФК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної, біржової діяльності та митної справи.

ФК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень при здійсненні державної митної справи.

ФК 3. Розуміння форм взаємодії «митниця–бізнес».

ФК 4. Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних структур та органів доходів і зборів.

ФК 6. Здатність застосовувати нормативно–правове регулювання у сфері підприємницької, торговельної, біржової діяльності та митної справи.

ФК 8. Знання і розуміння основ обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності та при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.

ФК 12. Здатність здійснювати збір та обробку аналітичної інформації для митних цілей.

ФК 13. Вміння використовувати спеціальне програмне забезпечення для виконання функцій та завдань органами доходів і зборів.

ФК 14. Здатність здійснювати митні процедури та виконувати митні формальності.

ФК 15. Здатність вживати заходи по запобіганню митним правопорушенням та контрабанді товарів.

ФК 16. Здатність забезпечувати контроль за дотриманням заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності/

програмних результатів навчання:

ПРН 1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі, біржової діяльності та митної справи й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.

ПРН 2 Застосовувати набуті знання для постановки та вирішення завдань в практичній підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності та митній справі.

ПРН 4 Використовувати сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології для обміну інформацією при здійсненні зовнішньоекономічної, підприємницької діяльності та митної справи.

ПРН 5 Здійснювати пошук, аналіз та якісну обробку інформації з різних джерел для виконання завдань у сфері підприємництва, торгівлі та митної справи.

ПРН 12. Знати термінологію і мати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі, біржової діяльності та митної справи для подальшого використання на практиці.

ПРН 13. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування рішень при здійсненні державної митної справи.

ПРН 14. Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з органами доходів і зборів для забезпечення здійснення державної митної справи.

ПРН 17. Знати та застосовувати на практиці нормативно-правове забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних, біржових структур та органів доходів і зборів.

ПРН 18. Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних структур та з питань державної митної справи і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів.

ПРН 23. Здійснювати збір та обробку аналітичної інформації для митних цілей з використанням спеціального програмного забезпечення для виконання функцій та завдань органами доходів і зборів.

ПРН 24. Вміти здійснювати митні процедури та виконувати митні формальності, забезпечувати контроль дотримання заходів тарифного та нетарифного регулювання.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність товарної номенклатури, класифікації та кодування товарів

Сутність товарної номенклатури, класифікації та кодування товарів. Проблема класифікації товарів.

Товарна номенклатура. Характерні ознаки товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності.

Класифікація товарів. Методи та системи класифікації товарів. Ієрархічний метод класифікації. Фасетний метод класифікації. Класифікатори. Рівні класифікаторів. Державні класифікатори. Державний класифікатор продукції та послуг (ДКПП – ДК 016:2010). Структура ДКПП. Класифікатори, які застосовуються в митній справі.

Кодування товарів. Штрихове кодування. QR-коди.

Історичні передумови створення міжнародних товарних номенклатур. Роль товарної номенклатури при вивченні та аналізі зовнішньої торгівлі окремих держав та міжнародного обороту в цілому, для зовнішньоторговельного планування, обліку, статистики та митного регулювання.

Еволюція систем товарної номенклатури у світовій торгівлі. Перший міжнародний статистичний конгрес 1853 р. (Брюссель, Бельгія). Рекомендації щодо уніфікації товарних номенклатур різних країн. з метою узагальнення статистики у сфері міжнародної торгівлі. Міжнародний конгрес з митних правил 1890 р. (Париж, Франція). Уніфікація товарних номенклатур. Перша міжнародна товарна номенклатура 1913 р. та її структура.

Мінімальний перелік товарів для статистики світової торгівлі (МПТДССТ) 1938 р. Єдина товарна номенклатура зовнішньої торгівлі країн-членів РЕВ. Стандартна міжнародна торговельна класифікація ООН. Номенклатура Ради митного співробітництва, або Брюссельська митна номенклатура.

Комбінована номенклатура Європейської економічної співдружності (1988 р.). Гармонізована система опису і кодування товарів.

Тема 2. Гармонізована системи опису і кодування товарів

Створення єдиної міжнародної товарної класифікаційної системи – гармонізованої системи опису і кодування товарів (ГС). Переваги від створення та запровадження ГС. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 р. Державний класифікатор ДК-017-98 «Українська класифікація товарів ЗЕД» (УКТ ЗЕД). Указ Президента України від 17.05.2002 № 466/2002 «Про приєднання до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів».

Принципи поділу та класифікації товарів ГС на групи. Узагальнені групи поділу товарів. Принцип послідовності опрацювання товарів.

Основні елементи номенклатури Гармонізованої системи опису і кодування товарів (ГНС). Система класифікації і кодування товарів в ГС. Структура номенклатури ГС. Основні правила інтерпретації товарів ГС. Зміни до Гармонізованої системи опису і кодування товарів 2017 р.

Комбінована (тарифно-статистична) номенклатура Європейського Союзу (КН ЄС). Співвідношення структури кодів КН СС і ГС. Інформаційна база даних ЄС TARIC (інтегрований митний тариф ЄС). Регламенти ЄС з питань класифікації товарів.

Тема 3. Українська класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності

Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД). Створення та призначення УКТ ЗЕД. Законодавство України з питань здійснення державної митної справи з питань, що стосуються товарної номенклатури ЗЕД та ведення УКТ ЗЕД. Митний кодекс України. Закон України «Про Митний тариф України». Структура Митного тарифу України. Наслідки невірної класифікації товарів для використання митного оформлення.

Структура УКТ ЗЕД: кодове позначення товару, текстовий опис товару і визначення.

Класифікація товарів згідно з вимогами УКТ ЗЕД. Основні правила інтерпретації товарів згідно УКТ ЗЕД. Порядок контролю правильності класифікації товарів. Рішення про визначення коду товару згідно УКТ ЗЕД. Лабораторні дослідження. Спеціалізовані митні лабораторії.

Тема 4. Принципи побудови і класифікації продовольчих і непродовольчих товарів згідно УКТ ЗЕД

Методологія визначення коду продовольчих товарів за УКТ ЗЕД. Будова і принципи класифікації товарів у товарних групах 01–24.

Живі тварини; продукти тваринного походження (з 01 по 05).

Продукти рослинного походження (товарні групи 06–14). Жири та олії тваринного або рослинного походження (товарна група 15).

Готові харчові продукти; алкогольні та безалкогольні напої і оцет; тютюн та його замітники (товарні групи 16–24).

Методологія визначення коду непродовольчих товарів за УКТ ЗЕД. Будова і принципи класифікації товарів у товарних групах 25–97.

Мінеральні продукти (товарні групи 25–27). Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (товарні групи 28–38). Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; каучук, гума та вироби з них (товарні групи 39–40).

Шкури необроблені, шкіра вичинена, натуральне та штучне хутро та вироби з них (товарні групи 41–43).

Деревина і вироби з деревини, деревне вугілля (товарні групи 44–46). Маса з деревини або з інших волокнистих целюлозних матеріалів, папір, картон та вироби з них (товарні групи 47–49).

Текстильні матеріали та текстильні вироби (товарні групи 50–63). Взуття, головні убори, парасольки, штучні квіти (товарні групи 64–67).

Вироби з каменю, гіпсу, цементу, азбесту, слюди або аналогічних матеріалів; керамічні вироби; скло та вироби із скла (товарні групи 68–70).

Перли, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння, дорогоцінні метали та вироби з них, біжутерія, монети (товарна група 71). Недорогоцінні метали та вироби з них (товарні групи 72–83).

Механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання, пристрої для записування або відтворення звуку, прилади для записування або відтворення зображення і звуку по телебаченню (товарні групи 84–85). Транспортні засоби, устаткування та пристрої, пов'язані з транспортом (86–89).

Прилади та апарати оптичні, для фотографування або кінематографії, вимірювання, контролю або вимірювання точності, апарати медико-хірургічні; годинники, музичні інструменти (товарні групи 90–92). Зброя, боєприпаси; їх частини та приладдя (товарна група 93).

Різні промислові товари: меблі, постільні речі, матраци, диванні подушки світильники та освітлювальні прилади, збірні будівельні конструкції, іграшки, ігри та спортивний інвентар (товарні групи 94–96).

Твори мистецтва, предмети колекціонування та антикваріат (товарна група 97).

Рішення про визначення коду товару згідно УКТ ЗЕД за певними групами товарів.

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ, СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

5.1. Теми лекційних занять

Теми дисципліни	Тема лекції	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Тема 1. Сутність товарної номенклатури, класифікації та кодування товарів	Лекція 1. Сутність товарної номенклатури, класифікації та кодування товарів	2			
	Лекція 2. Міжнародні товарні номенклатури та історія їх розвитку	2			
	Лекція 3. Державний класифікатор продукції та послуг (ДКПП)	2			
Тема 2. Гармонізована системи опису і кодування товарів	Лекція 4. Створення міжнародної гармонізованої системи опису і кодування товарів (ГС)	2			
	Лекція 5. Основні правила інтерпретації товарів ГС	2			
	Лекція 6. Товарна номенклатура ЄС	2			
Тема 3. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД)	Лекція 7. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності та її призначення	2			
	Лекція 8. Митний тариф України та його структура	2			
	Лекція 9. Основні правила інтерпретації товарів згідно УКТ ЗЕД	2			
	Лекція 10. Контроль правильності класифікації товарів згідно УКТ ЗЕД	2			
Тема 4. Принципи побудови і класифікації продовольчих і непродовольчих товарів згідно УКТ ЗЕД	Лекція 11–12. Принципи побудови і класифікації продовольчих товарів	4			
	Лекція 13–14. Принципи побудови і класифікації непродовольчих товарів згідно УКТ ЗЕД	4			
Усього		28			

Лекційний матеріал доступний на Порталі навчальних ресурсів інституту: <https://edu.htei.kh.ua/course/view.php?id=571>.

Лекційний матеріал наведено у [1, 4 - 6].

5.2. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом.

5.3. Теми практичних занять

Теми дисципліни	Тема практичного заняття	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Тема 1. Сутність товарної номенклатури, класифікації та кодування товарів	Практичне заняття 1. Сутність товарної номенклатури, класифікації та кодування товарів	2			
	Практичне заняття 2. Міжнародні товарні номенклатури та історія їх розвитку	2			
	Практичне заняття 3. Державний класифікатор продукції та послуг та його структура	2			
Тема 2. Гармонізована системи опису і кодування товарів	Практичне заняття 4. Гармонізована системи опису і кодування товарів та її основні завдання	2			
	Практичне заняття 5. Основні правила інтерпретації товарів ГС	2			
	Практичне заняття 6. Товарна номенклатура та митний тариф ЄС	2			
Тема 3. Українська класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД)	Практичне заняття 7. УКТ ЗЕД, її структура та призначення	2			
	Практичне заняття 8. Митний тариф України та його структура	2			
	Практичне заняття 9. Основні правила інтерпретації товарів	2			
	Практичне заняття 10. Контроль правильності класифікації товарів	2			

Теми дисципліни	Тема практичного заняття	Обсяг у годинах			
		денна форма		заочна форма	
		повна	скорочена	повна	скорочена
Тема 4. Принципи побудови і класифікації продовольчих і непродовольчих товарів згідно УКТ ЗЕД	Практичне заняття 11–12. Принципи побудови і класифікації продовольчих товарів згідно УКТ ЗЕД	4			
	Практичне заняття 13–14. Принципи побудови і класифікації непродовольчих товарів згідно УКТ ЗЕД	4			
Усього		28			

Завдання до практичних занять наведено на Порталі навчальних ресурсів інституту: <https://edu.htei.kh.ua/course/view.php?id=571>.

5.4. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Зміст, порядок виконання та критерії оцінювання самостійної роботи студентів наведено на Порталі навчальних ресурсів інституту: <https://edu.htei.kh.ua/course/view.php?id=571>.

Організація самостійної роботи студентів регламентується наступними нормативними документами:

- Положенням про самостійну роботу студентів Харківського торговельно-економічного-інституту КНТЕУ;
- Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

Не передбачено навчальним планом.

8. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

8.1. Схема нарахування балів для студентів денної форми навчання

Осінній семестр

Навчальні роки	Поточний контроль (максимум 60 балів, мінімум 36)					Підсумковий контроль	Сума
	усього	у тому числі за темами					
		Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4		
2019/2020	60	15	15	15	15	40	100

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі форми та методи оцінювання:

Поточний контроль:

– для студентів денної форми навчання: оцінювання роботи на практичних заняттях; доповіді та презентації, тестування за кожною темою.

Умовою допуску до підсумкового контролю є: виконання практичних та тестових завдань за кожною темою мінімум на 36 бала.

Підсумковий контроль:

– для студентів денної форми навчання: письмовий екзамен.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується наступними нормативними документами:

– Положенням про оцінювання результатів навчання студентів у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ;

– Положенням про організацію освітнього процесу у Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела інформації

1. Мережко Н. В. Митна справа : підручник / Н. В. Мережко, П. В. Пашко, О. В. Рождественський ; за ред. П. В. Пашка. – Київ : КНТЕУ, 2016. – 572 с.

2. Про Митний тариф України [Електронний ресурс] : Закон України від 19 вересня 2013 р. № 584-VII // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/584-18>. – Назва з екрану.

3. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-15>. – Назва з екрану.

10.2. Додаткові джерела інформації

4. Гребельник О. П. Митна справа : підручник / О. П. Гребельник. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.

5. Про затвердження Порядку ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 428 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/428-2012>. – Назва з екрана.

6. Про затвердження Пояснень до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] : Наказ Державної фіскальної служби України від 9 червня 2015 р. № 401 // ДФС України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/63754.html>. – Назва з екрана.

7. Положення про митні декларації [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450- V // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/450-2012>. – Назва з екрана.

8. Порядок заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 651-IV // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12>. – Назва з екрана.

9. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 р. № 631 // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12>. – Назва з екрана.

10. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І. Г. Бережнюк [та ін.] ; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.

11. Шершун А. А. Митні правила в Україні : підручник / А. А. Шершун. – Харків : Факт, 2013. – 512 с. – (Асоціація міжнародних автомобільних перевізників України).

12. Угода про технічні бар'єри у торгівлі [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_008. – Назва з екрана.

13. Інформація щодо законодавства з питань державної митної справи [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба України. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/zagalna-informatsiya/>. – Назва з екрана.

14. Украинская классификация товаров ВЭД [Електронний ресурс] : [сайт інформаційної підтримки для учасників зовнішньоекономічної діяльності QD Professional]. Режим доступу: <https://www.qdpro.com.ua/uktzed>. – Назва з екрана.

15. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу [Електронний ресурс] : [статистична інформація] // Державна служба статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрана.

16. Митна статистика [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба України. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ms/>. – Назва з екрана.

17. Митне оформлення [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба України. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya>. – Назва з екрана.